

Samuel Farber:

Att bygga socialismen på Kuba

[Ur Jacobin Magazine, 12 oktober 2016, alltså innan Castros bortgång och innan Trump valdes till amerikansk president. Översättning från engelska, Göran Källqvist. Samuel Farber är född och uppvuxen på Kuba. Har skrivit mycket om den kubanska historien och utvecklingen, och hans senaste bok "The Politics of Che Guevara: Theory and Practice", gavs nyligen ut av Haymarket Books.]

På grund av den 20%-iga minskningen av oljeleveranserna från Venezuela, tillkännagav ekonomiminister Marino Murillo i juli 2016 en 6%-ig minskning av elektricitet och en 28%-ig minskning av bränsle. Samtidigt beordrade han en omedelbar minskning av den offentliga sektorns energianvändning, med en åtföljande minskning av arbetstiden för offentliganställda, och varnade för möjliga strömavbrott, och återuppväckte på så sätt minnen om de mörka och hungriga dagarna under "Specialperioden" på 1990-talet.

Denna utveckling gav ännu ett slag mot Raúl Castros försök att upprätta en kubansk version av den kinesisk-vietnamesiska modellen, där en enpartistat kombineras med en öppning av ekonomin för privat företagsamhet och en marknad.

På det politiska området har detta inneburit en minskad statlig kontroll över medborgarna. Men det har inte åtföljts av någon demokratisering. Emigrationsreformen 2012 gjorde det till exempel lättare för kubanska medborgare att resa in i och ut ur landet, men erkände det inte som en rättighet att resa utomlands.

På det ekonomiska området har regeringen tillämpat en försynt och motsägelsefull strategi. Strukturreformerna inom jordbruket medger till exempel maximalt 20 års jordarrende. Till skillnad från detta upprättade de kinesiska och vietnamesiska regeringarna mycket längre och i vissa fall permanenta kontrakt.

Regeringen tillåter nu egenföretagande inom ett antal yrkesområden (lite över 200). Om reformen skulle öppna upp för hela ekonomin – och bara reserverat högprioriterade sociala områden, som medicin – så skulle den öka antalet tillgängliga produkter och tjänster.

Kompletterande förändringar för att stötta upp dessa strukturreformer – som att upprätta grossistmarknader och kommersiella bankkrediter – har varit otillräckliga och har påverkat reformprogrammet negativt. Dessutom har det byråkratiska och ineffektiva *Acopio* – den statliga myndigheten med monopol på att köpa de flesta jordbruksprodukter till priser som slagits fast av regeringen – bromsat jordbruksproduktionen. Som ett resultat av det har produkter som skördats blivit förstörda i väntan på att bli bearbetade vid regeringsanläggningarna.

Castroregimens halvmesyrrer kommer mest sannolikt att driva Kuba närmare mot en sorts statskapitalism utan demokrati. Men det finns ett fullt möjligt alternativ för landet.

Ingen återhämtning

Före den nya krisen hade den kubanska ekonomin delvis studsat tillbaka efter de värsta åren under Specialperioden, som ödelade landet i efterdyningarna till Sovjetblockets sammanbrott i slutet av 1980- och början av 1990-talet.

Landet nådde botten mellan 1992 och 1994, när en extrem livsmedelsbrist ledde till ett utbrott av optisk neuropati som drabbade ungefär 50.000 personer. Sedan dess har den kubanska ekonomin överträffat BNP från 1989.

Men andra indikatorer – som reallöner och pensioner, som 2014 fortfarande var 27 respektive 50% av 1989 års nivå – hämtade sig aldrig. Samtidigt fortsätter de sociala utgifterna att sjunka, och familjernas konsumtion förväntas minska 2,8% 2016 och 7,5% 2017.

Även om svälten från början av 1990-talet har försvunnit så kämpar kubanerna fortfarande för att hitta tillräckligt med mat. Den mycket lovordade utvecklingen av ett organiskt jordbruk i öns städer utgör en relativt liten del av jordbruksproduktionen. Som den kubanske ekonomen C Juan Triana Cordoví påpekade, har den minskande inhemska produktionen tvingat hotell att importera grönsaker, inklusive palmilja, som är en rotsak som utgör grunden i den kubanska dieten. De små framstegen inom det hållbara jordbruket kompenserar inte för det faktum att livsmedelsproduktionen inte har återhämtat sig till 1989 års nivå och att mer än hälften av Kubas livsmedelsförskörning kommer från import, till en årlig kostnad av 2 miljarder dollar.

Många av revolutionens framsteg inom utbildning och sjukvård har också gått förlorade. De lärare som flydde från utbildningssektorns låga löner har inte ersatts fullt ut, och privatlektioner – som oftast tillhandahålls av skollärarna på deras fritid – har ökat exponentiellt. Dessutom håller många skolbyggnader, bibliotek och laboratorier på att falla sönder. Innan den nuvarande skolstarten stängdes 350 skolor efter att de hade visat sig vara i ett farligt fysiskt tillstånd.

Samma sak gäller många sjukhus och andra medicinska inrättningar, som nu fungerar med minskad personal: regeringen skickar ett stort antal allmänläkare och specialister till Venezuela och andra främmande länder i utbyte mot olja eller hårdvaluta.

Regimens motsägelsefulla reformer kommer troligen att försvinna med den historiska ledargenerationen. Andra generationens byråkrater kommer sannolikt att tillämpa den sinovietnamesiska modellen fullt ut, och kanske luta lite åt den ryska kapitalismen, som kombinerar massiv stöd från oligarkernas sida med symbolisk ”demokrati”. Det skulle ge den amerikanska kongressen en politisk täckmantel för att upphäva Helms-Burtons lag från 1996 och avsluta den ekonomiska blockaden mot ön.

Utöver att mötas av entusiasm från USA kommer den nya ledargenerationen att locka utländskt kapital och åtminstone en del av det kubansk-amerikanska kapitalet genom att lugna dem med att regeringen kommer att bevara en total kontroll över staten, massmedia och massorganisationerna – inklusive de statligt kontrollerade fackföreningarna – för att garantera de nya kapitalistiska utländska och kubanska investerarna lugn och ro och lag och ordning.

Men även andra ekonomiska modeller diskuteras inom och utanför regeringen, om än på ett ganska diskret sätt, till stor del på grund av att det politiska systemet inte tillåter en fullständig och öppen utforskning av olika idéer.

Fri och rationell

Ledande kritiker har under en längre tid argumenterat för upprättande av en fri marknadsekonomi, som de framställer som det enda ”rationella” alternativet till det kommunistiska styrets byråkratiska skötsel av ekonomin.

Denna grupp omfattar ett brett spektrum, från starkt positiva förespråkare av en fri marknad till ett mer socialdemokratiskt välfärdsstatsperspektiv. Inom den sistnämnda gruppen finns både återhållsamma kritiker och delar av öns akademiska ekonomer, inklusive medlemmar i Centrum för studier av Kubas ekonomi vid universitetet i Havanna.

Men nästan ingen av dessa kritiker har öppet tagit upp frågan om vad som ska göras med den viktigaste delen av den kubanska ekonomin, de stora statligt ägda företagen. Istället koncentrerar de sig på att starta privata PYME – spansk förkortning för små och medelstora företag – även om de inte har klargjort vad ”medelstora” egentligen betyder.

De har också stött regeringens åtgärder i riktning mot att ersätta det allmänna ransonsystemet med ett system som stöder kategorier av människor istället för produkter. Idag kan alla kubaner, oavsett inkomst, få ett antal produkter till låga, subventionerade priser. Det nya systemet skulle bara tillhandahålla dessa produkter till de fattiga och mest behövande, och på så sätt rationalisera jordbruksmarknaderna och minska regeringens budget. Regeringens senaste minskning av antalet produkter som distribueras av detta system utgör det första steget i riktning mot en sådan behovsprövning.

Slutligen menar de att statsmonopolet på utrikeshandeln borde upphöra, och att kubaner borde vara fria att importera allt de har råd med från utlandet.

Tito på Kuba

Precis som regeringens alla andra motståndare har den spirande kritiska vänstern – till största delen bestående av anarkistiska och socialdemokratiska strömningar – tvingats verka under noggrann statlig övervakning och förtryck. Dessa vänstergupper är mot att minska de statliga stöden och – vilket är utan motstycke i den kubanska vänstern historia – kräver en arbetarstyrd ekonomi.

Intressant nog nämner de aldrig demokratisk planering eller samordning mellan de ekonomiska sektorerna. Som ett resultat av det skulle deras version av arbetarsjälvstyre skapa en ekonomi av självförsörjande företag som konkurrerar med varandra. Det liknar det system som användes i Titos Jugoslavien från 1950- till 1970-talet.

Denna marknadssocialism var lokalt självstyrd, men regionalt och nationellt kontrollerad av kommunistpartiet. Den ökade verkligen arbetarnas insatser, beslutsfattande och produktivitet på lokal nivå, men genom sin konkurrerande och oplanerade karaktär skapade den också arbetslöshet,

svängande handelscykler, löneojämlikhet och betydande regionala skillnader som gynnade republikerna i norr.

Arbetarnas maktlöshet när det gällde att besluta något utöver det som hände på deras arbetsplatser uppmuntrade lokalpatriotism och isolerade dem från mer omfattande, nationella ekonomiska beslut. Arbetarna såg ingen anledning att stöda investeringar i andra företag, i synnerhet inte de som låg långt bort.

Som Catherine Samary visar i *Yugoslavia Dismembered*¹ [Ett sönderstyckat Jugoslavien] kunde det jugoslaviska självstyret när det kom till kritan varken utmana den byråkratiska planen eller marknaden. 1970-talet var det sista årtiondet av tillväxt. Till sist ledde en skuld på 20 miljarder dollar till att den *Internationella Valutafonden* ingrep.

Det är alltså riskabelt att efterlikna den jugoslaviska modellen på Kuba. Ännu mindre sannolik är det att arbetarkontrollen kommer att tillämpas, och ingen av regeringens vänstermotståndare har förklarat hur den skulle kunna tillämpas i frånvaro av en arbetarrörelse eller hur den skulle kunna fungera om arbetarna inte är motiverade att kämpa för dessa mål.

Det finns andra röster inom den kritiska vänstern som avvisar alla eftergifter till privata företag och kapital på grund av att kapitalistiska företag per definition står i motsättning till socialismen. Men de har inte lyckats besvara den avgörande frågan om hur ett socialistiskt och demokratiskt Kuba skulle kunna resa sig ur fattigdom och ekonomisk stagnation utan någon sorts eftergifter.

Vad är möjligt

Allt fler kubaner både på och utanför ön betraktar socialismen – oavsett om den är demokratisk eller auktoritär – som en omöjlighet. Allt färre kubaner betraktar den fortfarande som önskvärd eller trolig. Öns nuvarande ekonomiska tillstånd – och det utomordentligt starka internationella kapitalet – gör det svårt att tänka sig en fullfjädrad socialism.

Denna uppfattning härrör ur en specifik tillämpning av den allmänna marxistiska teorin om det omöjliga med socialism i ett land, i synnerhet om landet är ekonomiskt underutvecklat och befinner sig i en kapitalistisk värld som för tillfället inte hotas av socialistiska revolutioner.

Utöver att tvingas konfrontera sin imperialistiska nordliga grannes fientlighet, passar en autonom ”socialistisk” utveckling inte Kuba eftersom landet fortfarande är beroende av oljeimport. Hur mycket Kubas ekonomi präglas av utrikeshandel understryks dessutom genom beroendet av turism och medicinska tjänster, nickel och i mindre grad export av läkemedel och den dramatiskt krympande sockerindustrin. Öns starka integration i den kapitalistiska världsmarknaden förhindrar upprättandet av en fullkomlig socialistisk demokrati.

Men det betyder inte att Kuba ska överge socialismen. Istället måste kritiker tänka i termer av en övergångsekonomi, en uppehållande verksamhet som kan tillämpas på ett realistiskt sätt tills det uppstår en mer gynnsam internationell situation.

1 Samary, *Yugoslavia Dismembered*, New York: Monthly Review Press 1995.

Den klassiska marxistiska politiska ekonomin tillhandahåller en modell för vad detta möjliga uppehållande mönster skulle kunna vara. Denna teori erkänner den större roll som enskild, familje- och småskalig produktion och distribution spelar i mindre utvecklade ekonomier som Kubas.

I *Socialismens utveckling från utopi till vetenskap* skiljer Friedrich Engels mellan den moderna kapitalismen – där produktionen är en samhällelig handling men där enskilda kapitalister tillägnar sig och kontrollerar den samhälleliga produkten – och socialismen – där både produktionen och tillägnandet av den är socialiserad. Enligt denna uppdelning är det den produktiva egendom som kräver ett gemensamt arbete som ska socialiseras, medan enskild och familjeproduktion liksom personlig egendom undantas.

En övergångsekonomi på Kuba skulle därför tillåta produktiv privategendom i liten skala. Denna anpassning härrör ur en grundläggande marxistisk analys av kapitalismen, inte ur en opportunistisk anpassning till en liberal politik med en fri marknad.

Precis som i många mindre utvecklade länder skulle en övergångsekonomi underordna den privata sektorn av småföretag som styrs av marknadsmekanismer under den dominerande statliga sektorn som sköter öns storindustri – läkemedel, turism, mineraler och banker – med hjälp av arbetarkontroll och demokratisk samordning och planering. Med hjälp av sin kunskap om marknadsförhållanden och fullgoda ekonomiska prognoser skulle regeringen sträva mot att sammanjämka den statliga och den egenföretagande ekonomin i enlighet med en definitiv plan.

Ekonomiska hinder

Men först måste vi på ett ärligt sätt bedöma den kubanska ekonomin, som redan innan de minskade venezuelanska oljeleveranserna orsakade den nuvarande krisen befann sig i ett uttalat förfall.

För det första krånglar dess allt omslutande offentliga sektor. Som den kubanska ekonomen Pedro Monreal påminde oss om, har regeringen öppet medgivit att 58% av de statliga företagen fungerar ”bristfälligt eller dåligt”.

Öns ekonomiska tillväxt har också i allmänhet varit låg, en situation som bara kan förvärras av den nuvarande krisen. Den kubanske ekonomen Pavel Vidal Alejandro beräknar att Kubas BNP inte kommer att växa 2016, och sannolikt kommer att krympa med nästan 3% 2017. Det skulle innebära det första året med negativ tillväxt på de senaste 25 åren.

Viktiga röster inom vänsteroppositionen har argumenterat mot en ekonomisk tillväxt av ekologiska och andra skäl. Men en förutsättning för en lyckad demokratisering är att de flesta av kubanernas materiella villkor förbättras. Alternativet – ständig stagnation och sjunkande levnadsstandard – kommer att uppmuntra en massiv utvandring. Det utgör i sig själv en tragedi, men skulle också undergräva möjliga demokratiska och progressiva – för att inte tala om socialistiska – oppositions-rörelser.

Det är alarmerande att nyinvesteringstakten, som är nödvändig för att återställa de befintliga kapitaltillgångarna, har blivit en av de lägsta i Latinamerika, mindre än 12% av BNP. Regeringens prognoser tyder på att investeringarna kommer att sjunka med 17% 2016 och 20% 2017. Det

kommer att leda till en bruttokapitalbildningstakt på lite mer än 10%, knappt hälften av den investeringstakt som anses nödvändig för en ekonomisk utveckling.

Försämringen av Kubas kapitaltillgångar gör att det inte går att upprätthålla den nuvarande ekonomiska produktionen och levnadsstandarden, än mindre öka den. Som ett resultat av det har den kraftiga ökning av turismen som ägt rum på grund av de återupptagna förbindelserna mellan USA och Kuba i december 2014 – från 3 miljoner besökare 2014 till 3,5 miljoner 2015 och ett beräknat antal på 3,7 miljoner i slutet av 2016 – ansträngt Kubas turistkapacitet till det yttersta.

Dessutom har president Obamas upphävande av begränsningarna på de kubanska amerikanernas penningförsändelser till ön förvärrat bristen på livsmedel och drycker. Utbudet kan inte möta den ökande efterfrågan.

Den kubanska ekonomins produktivitet släpar också efter. Med undantag för potatis ligger jordbruksproduktionen långt under resten av Latinamerika. Inom industrin är den bioteknologiska sektorn den enda sektor som har högre produktivitet i förhållande till regionen.

Ökande produktivitet är inte bara ett vinstdrivande kapitalistiskt schema. En ekonomi som prioriterar att minska det slitsamma arbetet, öka levnadsstandarden och så mycket som möjligt öka fritiden, kan bara göra det om den också prioriterar att göra mer med den befintliga arbetskraften.

Che Guevara förespråkade något som egentligen var ”utsvettning”. Men bättre organisering, teknologi och – allra viktigast – arbetarkontroll skulle ge samma resultat.

I sig själv utgör kontroll en kraftfull drivkraft. Den nuvarande låga produktiviteten beror på ett byråkratiskt system som systematiskt orsakar desorganisation och kaos och varken motiverar arbetarna med politiska motiv – att tillåta dem att ha inflytande och kontroll över vad de gör – eller materiella morötter – som är typiska för den utvecklade kapitalistiska världen. Guevaras moraliska sporrar misslyckades: de var en metod för att få arbetarna att ta ansvar utan makt och arbeta hårdare utan kontroll eller betalning.

Ekologiska hinder

Mycket av motståndet inom öns vänster mot en ekonomisk tillväxt har sin grund i miljööverväganden. Kuba står inför många allvarliga ekologiska problem, inklusive ett ökande antal sprickor och läckage i gamla och dåligt underhållna vattenledningar över hela ön. Det har lett till massiva förluster av vatten, som ofta rinner ut på gator och tomma platser, och till de ofta olämpliga lager som många invånare har tvingats ta till som svar på vattenbristen. Följaktligen har myggan *Aedes Aegypti*, som sprider den fruktade Denguefebern, spridit sig.

Vidare har det ökande antalet grisar, fjäderfän och hemodlingar – delar av en omtalad men mycket problematisk jordbruksrörelse i städerna – tillsammans med en försämrad sophämtning starkt ökat risken för hälsokriser i städerna.

Den nuvarande regeringens påståenden att den har stoppat Zikaepidemin och nästan eliminerat Denguefebern måste mötas med skepsis, så länge dessa och andra omständigheter som sprider sjukdomar finns kvar.

De tillväxtfientliga uppfattningarna bland kubanska vänsteroppositionella stärktes när ekonomen Jeffrey Sachs vid ett besök i Havanna nyligen rekommenderade att ”det kubanska folket inte ska utvecklas in i det tjugonde århundradet”. Som vänsterjournalisten Fernando Ravsberg förklarade det, resonerade Sachs att kubanerna inte skulle glömma bort en hållbar hushållning och koncentrera sig på ett ekologiskt jordbruk, att så utan traktorer och odla utan kemiska gödningsämnen eller bekämpningsmedel.

Om Ravsbergs redogörelse är riktig så lyckas Sachs’ argument inte väga in de relativa kostnaderna och fördelarna med miljömedvetna åtgärder. Små och ekonomiska traktorer, som de som den kubanska regeringen planerar att tillverka i samarbete med amerikanskt kapital, gör förvisso av med olja. Men oljans negativa miljöeffekter går inte att jämföra med kostnaderna för ett människo- och djurdrivet jordbruk. Den sistnämnda modellen producerar mindre mat samtidigt som den kräver massiv energitillförsel från arbetare och djur.

Kubas historia bevisar redan detta: det påtvingade övergivandet av motoriserade jordbruksfordon i början av Specialperioden utgjorde ett enormt avbräck för det kubanska folket.

Och på 1990-talet avmotoriserades också transporterna i städerna, och i många städer återgick invånarna till cyklar. De övergavs senare – inte på grund av att kubaner på något abstrakt plan föredrog de glesa och överfulla bussarna eller de dyra kollektivtaxibilarna i städerna (bara en liten del av kubanerna äger bilar), utan därför att med cyklar hann arbetarna inte fram i tid från avlägset belägna arbetarförorter, och inte heller skyddar de cykelåkarna från de tropiska regnskurarna och vindarna mellan juni och november.

Den kinesiska regeringen har uppmuntrat enskilt ägande av bilar, vilket har bidragit till landets enorma nedsmutsning av städerna. Det borde vara ett varningstecken för Kuba, och att landet ska sikta på att skaffa ett effektivt masstransportsystem som en alternativ miljöpolitik.

Slutligen behöver Kuba åtminstone öka de 5% av elektriciteten som utvinns från förnybara källor, vilket är en fjärdedel av genomsnittet i Latinamerika.

En socialistisk alternativ politik

Vägen fram till ett socialistiskt samhälle kräver inte bara ett program utan också en politik. För att bemöta regeringens och de olika oppositionella strömningarnas förslag krävs principiella strategiska och taktiska överväganden.

Under detta arbete kan kubanska socialister hitta områden som sammanfaller med liberalt katolska och socialdemokratiska kritiker. Det innefattar förslag som skulle främja jordbruksproduktionen och produktiviteten, som att slå fast enskilda lantbrukare nyttjanderättigheter, avskaffa tvånget att sälja jordbruksprodukter till de priser som regeringen påbjuder via *Acopio*, och att skapa grossistmarknader för småföretag och enskilda producenter.

Vad gäller sysselsättningen i städerna innefattar dessa förslag att bilda kooperativ på basis av initiativ från intresserade arbetare, istället för regeringsdekret som försöker göra av med så kallade citroner – olönsamma företag eller verksamheter som är svåra att administrera centralt, som till exempel smårestauranger.

På samma gång kommer denna nya vänster att behöva gå mot andra förslag från samma grupper. Exempelvis kräver de legalisering av all sorts egenföretagande, inklusive yrken som bör drivas utifrån allmänna intressen, som utbildning och sjukvård.

Vänstern kan besvara kravet på fri import genom att hävda att en demokratiskt styrd stat borde fördela utländsk valuta på strikt prioritetsbasis, med sociala kriterier som gynnar de ekonomiskt sämre lottade befolkningssektorerna och inköp av produktionsmedel som bäst stöder landets ekonomiska utveckling. Annars kan förmögna kubaner slösa bort landets relativt knappa tillgång på utländsk valuta på lättsinnig import, som dyra fordon eller lyxmöbler och lyxiga hushållsartiklar.

Socialister bör också gå mot den förhärskande uppfattningen – både bland kritiker och ett ökande antal regeringsekonomer – att regeringen bör subventionera människor, inte produkter, att den ska ersätta sina allmänna subventioner med ett system som bara sörjer för de medborgare som behöver det mest.

Förvisso gynnar de allmänna subventionerna rikare kubaner i onödan. Men kritikerna av detta program nämner aldrig sitt förslags baksida, att det undergräver den samhälleliga solidariteten. Internationella erfarenheter har visat att inkomstprövade program för fattiga skapar stigmatisering, och som ett resultat av det över tiden förlorar i politisk legitimitet och på så sätt hotar deras långsiktiga finansiering och livskraft.

Ett svar på detta problem skulle kunna vara att införa en glidande skala där alla gynnas i omvänd proportion till sin inkomst. Det skulle erkänna olika behov samtidigt som det skulle bevara ett maximalt politiskt stöd.

Den marxistiska traditionens socialister inser att understöd måste vara selektivt: om allting under nuvarande omständigheter skulle tillhandahållas gratis eller säljas under produktionskostnaderna så skulle ekonomin snabbt rasa samman. Dessutom har en relativt underutvecklad ekonomi som Kubas ett mycket mindre överskott för att finansiera gratis och subventionerade varor.

Men att hålla tanken på allmänna subventioner vid liv lämnar vägen öppen för att utvidga dem i framtiden när den kubanska ekonomin blir mer produktiv och välbeställd.

Liberala kritiker och även regeringen stöder utländska investeringar som ett sätt att ta itu med den kubanska ekonomins underkapitalisering. Många inom vänstern har motsatt sig det och sett det som en trojansk häst för kapitalism och utländsk dominans. Men i frånvaron av en inhemsk industri för färdigvaror är det oundgängligt med en politik av kontrollerade och selektiva utländska kapitalistiska investeringar. Denna import kan få in nya maskiner och förnya transporter och samhällservice.

Nya investeringar från utlandet kan också få betydande effekter på sysselsättningen och multiplikatoreffekter som kan starta en utveckling av nya industrier som kompletterar och vidareutvecklar de industrier som finns nu.

Vidare skulle de utländska investeringarnas påverkan på löner och arbetsförhållanden kunna förhandlas av oberoende fackföreningar, som bland annat skulle prioritera ett omedelbart avskaffande av den kubanska regeringens praktik att samla ihop lönerna från utländska investerare till kubanska

arbetare, och sedan bara lämna över en liten del av de insamlade pengarna till sina medborgare. Regeringen hävdar att den gör det för att finansiera socialutgifter och annan regeringsverksamhet. Men samma mål går att uppnå med hjälp av ett tydligt och rättvist skattesystem istället för att regeringen har monopol på försäljning och kontroll av arbetskraften.

Det är sant att en verkligt arbetarkontrollerad produktion och starka fackföreningar kan avskräcka utländska investeringar. Men en ärlig offentlig administration och ett ärligt skattesystem liksom förekomsten av natur- och människoresurser som inte går att hitta någon annanstans kan också fungera som en dragningskraft som överträffar dessa nackdelar.

Högerkritiker och -oppositionella tonar ner – om inte helt bortser från – den oerhört viktiga frågan om Kubas ökande ojämlikhet. För vänstern utgör den en unik möjlighet att tala för oberoende fackföreningar, som tillsammans med ett progressivt skattesystem kan vara en effektivare politik än den nuvarande, där ett allt större antal byråkratiska regler plågar småföretag och egenföretagare.

Det betyder inte att man ska göra sig av med regler helt och hållet. De behövs för arbetarskydd, sjukvård, pensioner och fackliga rättigheter. Om dessa regler sköttes – under arbetarnas kontroll och övervakning – av yrkesorganisationer istället för av en central byråkrati så skulle de säkert gynna arbetarna, inte ägarna. Men att göra det kommer att kräva en åtskillnad mellan regler som är ämnade att skydda arbetarnas intressen och de som skyddar byråkraternas intressen.

När vänstern tar strid mot de specifika förslag som förs fram både av den odemokratiska regeringen och av den prokapitalistiska delen av oppositionen kommer den att få möjlighet att formulera specifika krav och mobilisera människor för att kämpa för dem. Trots regeringens förtryck och folkets skepsis skulle det kunna bygga en rörelse – eller åtminstone en tydlig organisatorisk pol.

Kubas nuvarande regim kommer inte att tillåta att det existerar andra lagliga politiska partier, självständiga fackföreningar eller fria massmedia. Men dessa element utgör just den politiska omgivning som skulle underlätta det sorts sociala och politiska övergångssystem som har skisserats här.

Icke desto mindre måste vänsteroppositionen tala om en alternativ modell som öppet medger både de möjligheter och de svårigheter som det innebär att bygga en socialistisk demokrati. Det stärker människor, istället för att få dem att känna att det inte går att göra något för att driva landet i anti-kapitalistisk, radikalt demokratisk och socialistisk riktning. Men det finns ett alternativ.